

Szerkesztői iroda:
Nagyenyeden
A KIADÓHIVATALBAN
hová
lap szellemi részét illető
közlemények küldendők

Kiadóhivatal:
Wokál láncos könyvkereskedése
hová
az előfizetések és hirdetések
bérmentesen küldendők.
Kéziratok nem adnak vissza.

KÖZÉRDEK.

Vegyes tartalmu heti lap.

Megjelenik minden vasárnapon.

Előfizetési feltételek:
helyben házhoz hordva vagy
vidékre postán küldve
egész évre 4 frt.
félre . . . 2 frt.
negyedévre 1 frt.
Hirdetmények díja:
3 hasábos petit sorért, vagy
ennek helyéért 5 kr.
Bélyegdíjért külön 30 kr.
Nyilttér sora 15 kr.

Szent István napja.

(B.) Nyolczszáznyolczvannolcz év, a dicsőség és meglegedés, a pusztulás és borzalom ezer-nyí alaku változásai között, vonult el felettünk azon pillanat óta, midőn első királyunk, az apostoli és szent névvel méltán megtisztelt István, — fejére tette Magyarország koronáját. — Ő, a ki egyaránt dicsőséget szerzett a harez terén és a békés munkálkodás mezején, — messze századokra kiható politikai bölcseséggel alapította meg a keresztény Magyarországot oly szervezettel, mely évszázadok viharaival volt képes megküzdeni.

Reánk, utódokra nemcsak az a kötelesség hárul, hogy nagy nevének dicsőítését zengjük; — reánk maradtak, bár változott alakban, többé-kevésbé azon nehézségek is, melyekkel viadalra szállani s a modern civilizáció fegyvereivel legyőzni, részben az állam, részben a társadalom fontos feladatát képezi.

E nap képezheti valóban politikai és társadalmi életünk minden egyes évének zárnapját, — melyen a multa visszatekintve, számot adhatunk magunknak küzdelmeinkről, sikereinkről és mert e nélkül nagyon kevés csata folyhat le — veszteségeinkről is. — E nap, mely lassanként általános nemzeti ünneppé válik nemcsak egyházi, hanem politikai és társadalmi életünkben is, — a legalkalmasabb arra, hogy Magyarhon fiai összegyűljenek itt is, ott is a hazában, hogy beszámoljanak hazafiai tevékenységük és buzgalomuk eredményeivel, — hogy új meg új tápot nyerjen a kölesönös érintkezés folytán honfiai lelkesedésük; hogy új meg új tért ismerjenek fel és jelöljenek ki munkásságuknak s ha kell: küzdelmeiknek is, mely mind arra czélozzon, mire a nagy király törekedett: Magyarország dicsőségére, boldogulására.

Nyolczszáznyolczvannolcz év! ha csak futó-

lag is visszatekintünk, mily rendkívüli változást találunk szokásokban, erkölcsökben; a tudományokban és mesterségekben; a hadviselésben és művészetekben; a földművelésben és kereskedésben; eszmékben és nézetekben! — Oh, hála a magyarok Istenének, hogy egyben: a hazaszere-
tetben, — a haza és király iránti ragaszkodásban nincs változás; hogy az igaz honfiai érzelemben hasonlíthatunk azon ősohókhoz, kik a nagy királylyal együtt munkálva, együtt fáradozva küzdöttek a magyar királyságért. És itt eszünkbe jutnak azok a külföldi származású nemes lovagok, kitűnő egyházi férfiak, — kik a nagy király hívására bejövén, itt hazát találtak, — e hazáért áldozni, küzdeni tudtak s magukat a magyar nemzet tagjainak tekintvén és érezvén, dicsőséget és elismerést szereztek. — A nemzet hálás volt irányukban, — a királyi kegy bőven részesítette őket dus javadalmakban, ugy mint e nemzet fiait. Nekünk ugy tetszik, hogy a példa, mit ama kitűnő külföldiek adtak, — talán követésre találhatna azon hazánkfiaiainál, kik ugyan itt születtek, egyenlő jogban s egyenlő sorban részesülnek az államfenntartó magyarsággal s a többi nemzetiségekkel, — mégis egy-egy kis külföldi szigeteeskét szeretnének képezni e haza területén. — Adja Isten, hogy e jelenség mulandó legyen s azok, kik felé örömmel nyujtjuk a baráti jobbot, — melegebb szívvel, hazafiasabb érülettel viszonzozzák ezt jövőben Szent István ünnepén.

Ezek és ezek sietnek most Budapestre, az ország szívébe, ünnepet ülni. És itt, az erdélyi részekben, százak meg százak vonulnak Brassó felé, hol a magyarság szintén ünnepre készül.

Egy és ugyanazon érzelm viszi amaz ezeket és itt e százakat. — És ha mégis első-séget adunk a százak gyülekezetének amaz ezrek felett, az abban leli magyarázatát, hogy Brassóban

nemcsak Szent István dicső emlékét ünnepeljük, hanem beszámolunk munkálkodásunkkal, — meg-
állapítjuk jövőnk programját, — s ezzel kívánjuk legjobban bizonyítani szász és román testvéreink előtt, hogy fáradozásunk a magyarság culturalis fejlesztésén kívül, a közös haza szeretetének s a nemzetiségek kölesönös rokonszenvének mennél általánosabb, mennél valódibb felkeltésére irányul.

Ezzel legszebben, legméltóbban ünnepelhetjük meg Szent István napját.

A ragale-váltáság.

A pénzügyminiszterium által összehívott enquete hétfőn, kedden és szerdán tanácskozott azon két törvényjavaslat felett, melyeket a kormány az állami italmérési jog és a regale megváltása tárgyában szándékozik a törvényhozás elé terjeszteni.

Mint az enquete tagjai, az erdélyi országrészből meg voltak hívva: Bá n f f y Dező br. főispán, Gá m á n Zsigmond a kolozsvári keresk. és iparkamara titkára, H o r v á t h Gyula és H u s z á r Károly br. orsz. képviselők, K ü n n l e József ügyvéd és S z a b ó József földbirtokos.

Mindenekelőtt röviden vázoljuk a kormány elő-terjesztéseit, melyek a tanácskozás alapját képezték;

A törvényjavaslatok.

1. A jogosultak kártalanításáról szóló javaslat szerint az állam kártalanítja azokat, a kiknek joga földesuri jogon, törvényen vagy kiváltságon alapul. Kártalanítást nyerne a jogért s az épületért akkor, ha ezt az állam, mint az italmérés gyakorlatához nélkülözhetlent kiséjűti. A kártalanítási összeg megállapításának alapját a jognak a tőkekamatjáraadó alapjául 1882. január 1-től számított öt évig megállapított jövedelmének összege képezi, a mely alapon a kiszámítás olykép történik, hogy a jövedelem összegéből 20% kezelési és egyéb terhekre levonatik s a fennmaradó összeg huszszorozoa vétetik, vagyis a tőkésítés 5% kal történik. A javaslat az adó-alap kivételt enged akkor, ha a) a jog jövedelme téves hatósági intézkedés folytán csorbított; b) ha a jogosult azért, hogy nagyobb kártalanítási összeget nyerjen, valótlán

TÁRCZA.

És látván . . .

És látván e világi csaláságot,
Hogy itt az élet csak megalkuvás —
Ifjan másoktól tépjük a virágot
S azután jó az önnön árulást;
És látván, hogy az eszmények hiába
Nemes törekvés; küzdés nincs sehol,
Nagy szellemeknek öfeláldozása
Beszédtárgy, miről sok nevetve szól;
És látván, hogy az ár sodor magával
Minket is, hiszen kenyeret ez ad:
Fel kellett hagynunk annyi édes vágygyal. —
Hívek egyhez maradtunk — s az Te vagy.
Damó István.

Etikett.

A mama szolt: „Édes leányom,
Okos légy s győzd le már magad.
A szerelem vaksága, hidd el,
Távtra vitt már sokakat.
Fontold meg jól minden dolognál,
Mit szol a világ rája majd.
Azért minden úgy jó csak, ha ennek
Nincs semmi kifogása rajt’.
Kövessd hűn az ő parancsát:
Szeress, midőn megengedi,
S bár szived megszakad a bűtől,
Vidám mosolyt mutass neki.”

Te megfogadtad a tanácsot:
Éber vagy, óvatos, hideg.
A búkból és nyájas mosolyból
Egyformán jut mindenkinek.

Hogy török magukat utánad
A férfiak! . . . És ez alatt
Az, kit te is szeretni tudnál:
Nem is néz rád s tovább halad.

Reviczky Gyula.

„Kirshschlagban“.

Nincsenek itt pompás toillettek, drága concertek, fényes reuiniók; — ilyen szemet fület gyönyörködtető szép dolgok, — nincs itt egyéb, mint erősítő, tiszta lég és bájoló természet. A ki ezzel megelégszik, az bátran keresheti fel Kirshschlagot.

Ausztria egyik csinos völgyében pár órányira az utolsó vasuti állomástól, fekszik a helység. A hegyek, melyek körülveszik, sötét zöld fenyő erdőkkel vannak boritva. Ha ezen hegyeket bejárja az ember, minden tizedik lépésnél más más panorámát mutat a táj. Szébb, nagyszerűbb látványt nyujthatnak Sveicz bérezei, de oly gyorsan váltakozó kedves képeket aligha, mint ezen hegyek.

Az egyik hegy ormán van Kirshschlag nevezetessége, büszke-ége — egy régi várrom. Hajdan a hatalmas Puchheim grófoké volt. A váromhoz kényelmes utak vezetnek fel. Fenn a romban az ábrándozni akarónak jut alkalom elég. Megtekintheti a vashorgot, melyen állítólag függött azon vaskalitka, melybe a féltékeny bőszt zárta szerencsétlen nejét. Megtekintheti a feneketlen kutat, melyet fogoly törökökkel ásattak. Felhágathat a „meszsze látóra“ — egy kis toronyra, melyről valóban igen szép látvány tárul eléje; messze be, Magyarországra, egész a „Fertő“ taváig láthatunk.

De a magános barangolás kellemeit csak kora reggeli órákban élvezhetni, mert később meglevenedik a rom és tája. Kisebb-nagyobb csoportokban vonulnak ide a nyaralók, gyermekek stb. Uzsonnázó csoportok, magános olvasók, sétalók tarkítják az utakat.

Kirshschlagnak van azonban e romon kívül még egy nevezetessége: az időjárás.

Megérkezünk óta 14 napig szakadatlanul esett. Vagy öt napig zúgolódtunk, azután belenyugodunk. Ugy tetszett mintha ezen szürke ponyvával bevont égboltozat sohse lett volna másszínű s a napsugár már csak hagyományos mondává lett volna. Néha, néha egy, egy felőryanira elált az eső s midőn újra megeredt, senki sem kiáltott fel meglepetve, hogy „esik“ csak némán emeltük fel fejünket s egy végtelen lemondás teljes pillantást vetve egymásra, újra dolgozunk után láttunk. És az eső csak esett, esett hosszú szürke drótszalakban.

E mellett az ember folyton sajnálta otthon hagyott jó meleg téli ruháit. Dideregre, görbült ujjakkal üdögöl-tünk. Julius 18 án több helyen befűtöttek!

Vagy három napja esoda történt. Felébredtünkkor szép fényes napsugár világította be a szobát s az ablaknál egy darab kék ég volt látható. „Kék az ég“! kiáltottunk fel mindnyájan olyan meglepetéssel, mintha legalább is üstököszt láttunk volna. Most kezdűnk csak igazán élvezni a környék szépségét és kellemeit.

Az itt nyaralók legnagyobb része az említett várhegy alján épült csinos, kényelmes szállodában van bekvártelyozva.

Ezeknek főösszejövetele a szálloda egyik oldalán lévő kényelmes terjedelmes verándán van. Itt üdögölnek esténként egy végtelen nagy függőlámpa élénk fényétől megvilágítva. A legrégibb lakó: egy éjszaknémetországi báró, kinek hatalmas nevetését félmértőldnyire elhallani. Egy másik asztalnál ül egy kétes ifjuságu angolul beszélő

adóbevallást adott; c) ha az italmérési jog az utolsó 5 évben az államtól lett megvásárolva.

A kártalanítás összegének megállapítása az adófelügyelő által folytatott egyezkedés útján kíséreltetik meg, ha ez nem sikerül, a megállapítást első fokban a közigazgatási bizottságnak, a czéllra alakítandó albizottságnak, második és utolsó fokban a pénzügyminiszter eszközözi.

Ha az a körülmény, hogy az így megállapított kártalanítási összeg kit illet, bármi okból vitás, a tulajdon kérdései felett az érvényben levő kötvények alapján mindig az illetékes bírő határoz.

A jog hasznosítására a pénzügyminiszter által elkerülhetetlenül szükségesnek talált épületekért járó kártalanítási összeg megállapítása némi eltérésekkel, az általános kisejtítésről szóló 1881. XLI. t. cz. határozománya szerint történik.

A végérvényesen megállapított kártalanítási összeg 5%-al kamatozó, 70 év alatt törlesztendő előmutatásra szóló államkötvényekben szolgáltatik a jogosultak kezéhez. Községek, hitbizományok, papi és más testületek papirjai csak az illetékes hatóság engedélye mellett hozhatók forgalomba. Addig, a míg a papirosok kézbesítése eszközöltetik, a jogosultak jövedelmeik erejéig járadékszélvényeket kapnak, a melyekkel adót is fizethetnek.

2. Az italmérés hasznosításáról szóló javaslat kimondja, hogy az italmérés a jövő évtől kezdve állami jövedéket képez, minek folytán szesz italokat bárki, tehát nemcsak a vendéglősök, koresmárosok, hanem gyárosok, kereskedők, kávéosok, cukrászok és bortermelők is, csak pénzügyi hatósági engedély mellett mérhetnek ki s árulhatnak kis mértékben s hogy ezért a fővárosban 50—500, a többi helyeken azok lélekszáma és forgalma szerint 10—100 frtjig menő évi díjakat, illetve a kisebb forgalommal bíró vállalkozók ezen díjtételeknek bizonyos hányadát tartoznak fizetni. Ezenkívül a kimért, vagy kis mértékben eladott szesz italok mennyisége szerint fizet még minden vállalkozó, italmérési adó címén, még pedig a bor és sör hectoliterje után 1 frtot, minden hectolir 100 foku szesz után 15 frtot. Az italmérési illeték megszábasát, a czéllra szakértőkből alakított kivétő és felszámolási bizottságok eszközölik.

Az italmérési adó beszedése zárt városokban kapuadó alakjában, nyílt helyeken pedig olyképen történik, hogy 1. a kincstár az italmérést gyakorlóval az adó iránt bizonyos időtartamra kiegyezik, vagy 2. az italmérési adó beszedésének jogát a községnek vagy más vállalkozónak bérbeadja, vagy végre 3. az adót kincstári kezelés útján szedi be.

Az ipari és gyógyezelokra használt szesz forgalomba hozatala adómentes.

A javaslat az italmérés gyakorlásánál előnyöket biztosít a pusztai birtokok birtokosainak, vasutaknak, katonai laktanyáknak, nagyobb építkezések vállalkozóinak, végre azoknak, a kik eddig is italméréssel foglalkoztak, vagy ily czéllra szolgáló épületekkel bírnak.

A közrendészeti, közegészségügyi és erkölcsi tekintetek megóvására a legkiterjedtebb befolyás engedtetik a közigazgatási és községi hatóságoknak és ki van mondva,

hogy olyan egyén, a kinél az a veszély forog fenn, hogy a koresma-üzletet a közérkölciség és vagyonbiztonság elleni czelokra, orgazdaságra, uszorrára stb. használja fel, az italmérés gyakorlására engedélyt ne kapjon, vagy ha ilyen nél bir, az töle megvonassék.

Az enquete tagjai általánosságban, helyeselték a megváltás alapelveit, — de egyszersmind részletesen kimutatták fogyatkozásait s különösen kifejtették, hogy a 20% kezelési levonás mennyire káros a tulajdonosra, úgy hogy pl. a ki ma 100 frt bérösszeg után 86 forint tiszta jövedelmet kap, e helyett a megváltás után csak 72 frtot kapna. Továbbá ráutaltak az urbéri kötvények példájára, melyek annak sokszor csak félárban voltak értékesíthetők.

Magunk részéről szintén egy megjegyzést kell tennünk. — A regale jövedelmet nem a haszonbér képezi, leütve az adót, — hanem a bérő vagy birtokos által hitelesen kimutatható tiszta jövedelem. Ez esetben lehet helye a 20% kezelési költség levonásának, — de a bérösszeg alapján nyerendő váltság összegéből, nem lévén semmi kezelési kiadás, semmi esetre sem jogos a levonás, miután az állam a jövőben bizonyára rendkívül emelkedő bérösszeg többletét s azon kívül még azon községek koreszmárlási jövedelmét is nyeri, melyekben addig koreszmárlás alig hajtott valami jövedelmet, vagy talán éppen semmit sem; — hiszen tudjuk, hogy vannak havasi községek, hol a mult évben kísérelték meg a koreszmárlást. Továbbá ohajtnak, hogy a váltság kötvények adómentesek legyenek, miután a tiszta jövedelem kiszámításánál az adó leütendő.

Az erdélyi gazdasági egyet kitünő titkára Gamauf Vilmos érdekes adatokat győjtött a regalekről. Így Alsó-fehérvármegyében 173 községből 165-nek van italmérése. 9 helyt a kincstár, 26 helyt a közbirtokosság, 87 helyen a felekezeti egyházak, 357 részben a magánosok birják a regalét. — Egy községre — átlag — 986 frt, egy-egy jogosultra 209 frt esik.

E fontos ügy megérdemelné, hogy a gazdasági egyetek bővebben foglalkozzanak vele s különösen képviselőink győjtsenek alapos adatokat, hogy úgy az állam, mint különösen a tulajdonosok érdeke kellőleg megvédessék.

TANÜGY.

A vidéki szülők figyelmébe. A tisztelt szülők tudomására kívánom hozni, hogy több vidéki család sürgetésére, úgy rendeztem be házamat, hogy 10—15 vidéki leánykát befogadhatok magamhoz, hogy kellő felügyelet alatt végezhessek felsőbb leányiskolai tanulmányaikat, ha esetleg a szülők nem költözhetnének be Kolozsvárra és itt szeretnének mégis leányaikat taníttatni.

Egészséges napsoros nagy szállást fogadtam ki, egy első emeleten és itt családian élünk, a leánykák velem együtt mennek kétszer napjában a felsőbb leányiskolába a rendes előadásokra. Azon kívül sétálnak minden nap, mikor szép idő van: őszszel vagy tavasszal a szálláshoz tartozó kertben tanulnak. Francia nyelvű segédkezik nekem a felügyeletben és asztalnál a társalgási nyelv mindig a francia. Nagy ügyelet van fordítva az egészségre,

nehány dallal a társaságot megörvendeztetni. 11 óra tájban azután szétoszlának.

Többször kisebb-nagyobb kirándulásokat is tesznek a közel helyiségekbe gyalog vagy — szekéren. Néha azonban napokra terjedő kirándulások is tétetnek pl. a rémes hírű „Rax”-ra „Vexelre” stb. melyek meszire mutogatják havas fejeiket. Ezen kirándulásokon, hideget, meleget, szomjúságot, fáradságot kell túrni. Ki erre nem képes — nem tudja mi az igazi havasi turista élvezete.

Nincs annál nagyobb élvezet, mint midőn csontig ázva holmi kis vendéglőbe érkezik a társaság egy ilyen kirándulás alkalmával s a jószívű vendéglősné saját bő ruháit bocsátja a hölgyek rendelkezésére s lábaikat egy pár mentónaszádba bujtatja, melyekről váltig bizonyítja, hogy papucsok. Az urak meg a vendéglős jóakarataból szinte ily megható toilletekben jelennek meg s a társaság általános jókedvben vacsorához ül.

Azonban minden kirándulásnál fontosabb esemény foglalkoztatja most a társaságot. Egy műkedvelő színelőadás. Mind felesap színészek, sugónak regisseurnek. A próbák nagyban folynak a várhegy tele van szerepet memoráló egyénekkel. Egy szóval nagy a mozgalom. Az előadás valószínűleg aug. 18-án a király nevenapján lesz.

Igy él és mulat az ember Kirshschlagban. E mellett oly jól el van rejtve, hogy minden levele, újságja körülutazza Austria és Stájerország minden K-val kezdődő helységét, míg végre hozzája jut.

Igy van ez most. De távol a láthatáron már már feltűnik egy nagy fekete füstölő szörnyeteg, mely minden költőiséget regényes civilizáltlanságot elront . . . ez a szörnyeteg civilizáltlanságot a vasut! Már itt időzött egy főmérnök, ki aterekkel zsebében utazott ismét el.

mit egyszerű, de rendszeren kiszabott, egészséges és bő táplálék is elősegít.

Ezt kijelentve, szolgálatot vélek teljesíteni a vidéki szülők érdekében, megkönnyebbitvén nekik azt, hogy leányaiknak is baj nélkül, teljes lelki nyugalommal megadhassák e korban szükséges műveltséget.

A költségeket arányosan felosztva, ha tiz fizető leányka van nálam, mindenikre 30 forint esik teljes ellátásra. Bővebb felvilágosítást mindig kész vagyok adni.

A felső leányiskolába a beiratások szept. 1—5-ig tartanak.

De Gerardo Antonia,
a felsőbb leányiskola igazgatója.

VEGYES HIREK.

— Felséges királyunk 58-ik születés napját a szokott ünnepélyességgel ünnepelte meg városunk. Megelőző estén általános világitás ragyogott, különösen a városház nézett ki igen szépen. — A tűzoltó zenekar pedig harsogó zenével járta be a várost. — Tegnap pedig a tisztelgések megtörténte után, mit Török főjegyző fogadott a fő- és alispán urak távollétében, — az összes hivatalok szokás szerint megjelentek a r. kath. ev. ref. és ev. ág. egyházakban.

— A Kemény István-féle főtéri ház, melyet városunk közönsége iskolai czelokra adott át, gyorsan épül. Az építési munkálatokat Kovács Gyula polgármester nagy szakértelemmel és kiváló szorgalommal vezeti. Szeptember hava közepére e díszes épület nemes czéljának át fog adni.

— Iskolamegnyitás. Mint biztos kulforrásból értesültünk, miután az állam a polg. fiúiskola megszüntetésével a polg. leányiskolát állami kezelés alá vette. Nagyenyed városa négy osztályu elemi iskoláját, már folyó év szeptember folyamán megnyitja, tanítókat 1 évre ideiglenesen alkalmazván. Ugy a községi elemi, valamint az állami polgári leányiskola a Kemény István-féle ház emeleti részében lesz elhelyezve. Gratulálunk!

— A közkedvességű Tarjagoss Illés úr befejezvéen hazafias pohárköszöntőt, — melyeknek szívetleketemelő stylusát és magvas érveit törőlszakasztott eredeti bambaságukban adtuk, — a „Kis-pipa” fogadóbol való hazatámoogyotában következőképen galagyl: *) „Szilágyi Farkas vagy önként visszalépett, vagy felmentetett a nagyenyedi „Közérdek” szerkesztőségétől . . . Maradt még két nagy férfi, kik . . . folytatják ellenünk a nyelvöltögetés nem férfiakhoz illő mesterségét. [Érti ez alatt azoknak a remek cigánykodásokkal vegyes bolondságainak mutatóványképen történt közlését, melyek sejtetni engedik a feles férfiú védszárnyai alá költözendő (?) theol. akadémia „finom légkörét” és „culturai hatását.”] Sajnáljuk, hogy ilyen fontos ügyet . . . ilyen kamaszos személységek edéssé akarnak alásülyeszteni.” [Illés! Illés! térjen magához és tanulja meg, hogy Önnel, a jól ismert koreszmahósszal, csak az Önhöz hasonló kamaszok . . .]

*) Közreadta a „Prot. Közlöny” 33-ik számában.

Minő különbség lesz az majd, ha a bécsi bankárnék toilletjeikkel, eleganciájokkal behozzák a formaiságot, a divatot, a feszességet, mely elől a városból menekültünk. Akkor majd innen is menekülünk.

Versegly.

— Irodalomtörténeti vázlat. —
Szűcs Gézátdl.

Költészetünk újjaszületési korának egy nevezetes alakjáról, Versegly Ferenczről édes-keveset tud már manapság az olvasóközönség. Az, hogy elkese redett nyelvészeti harcot vívott Révaival s ennek tanítványival, a melyben ideig óráig ő volt ugyan a győztes, míg a későbbi kor ellenfelének adott igazat, köztudomásu dolog; de azt, hogy Versegly, mint költő, a hivatottak közé tartozott, a kinek műveiben mindenütt felszállmlik a tehetség, az érző szív és kedély, legfeljebb csak az irodalmi dolgokkal foglalkozó tudja.

Pedig Versegly. — mint Toldy Ferencz mondja: nem közönséges erőt tanusított a nyelv körül; s a kinek tetszenék mindazon szokat képes kifejezéseket, jelzőket, miket ő merészelt első költői nyelvünkbe behozni s mik azóta közbirtokká váltak, összeírni: tényszerű bizonyítékait hordaná össze Versegly nagy hatásának, költői nyelvünk kiképzésére . . .

Költőnk élete eseményekben igen is gazdag, de egyszersmind zaklatott és boros volt.

Született 1757-ben, Tiszaszolnokon, Hevesmegyében, nemes szülőktől. Hajlamát követve, tanulmányai végeztével, a Szent Pál szerzetébe lépett s huzamos ideig tanárkodott; szerzetének eltérése után, katonai lelkészszé lőn, — de nemsokára súlyos betegségbe esvén, le kelle

atyával, férjével kellett folytatnia, ki a világ előtt a legjobb és gyöngédebb embernek látszott. A mézédés szavak el nem fogtak ajkán, ha egy vagy más ismerős meglátogatta őket, nejt „édes fiannak” gyermekeit a legjobbaknak nevezé mások előtt, még pedig oly szépen, mint a Csomós ur jelenlétében tett nyilatkozatából is láthatni, hogy lehetetlen volt az ellenmondás. Senki előtt még annyit sem árult el valódi lényéből, mint szülőim előtt, midőn fiát csaknem megtagadá.

Zoltán elhatározta, hogy változtatni fog e tühretlen állapotban és atyja előtt kinyilatkoztatá azon tervét, mely szerint megváltoztatja pályáját és a kápolnai akademiára megy a theologia tanulása végett. Enyingí öröndett s midőn elindult, minden szükségességgel ellátta Zoltánt, úgy, hogy már most nem kellett többé fenntartásáért ama nehéz harezot folytatnia, melyet amugy sem lett vala képes soká elviselni. Zoltán látszólag nyugodt volt és a kápolnai novicius theologusok között legszebb reményekkel biztatta tanárait, mindenki öröndett elhaladásán, én magam, ki ismertem az előzményeket, bámultam benne az ember feletti erőt.

A vizgákat megadtuk; mindenkinek arca derült vala, de Zoltán még komolyabbá vált, mint milyen az előtt volt. Megmagyarázhatatlan volt a komolyság tanuló társai előtt, csak előttem nem, ki tudtam, hogy nem lelke szavának, hanem a körülmények kényszerítésének engedett, midőn a theológiára jött. Mindazáltal nekem is érthetetlennek tetszett ama szóval kifejezhetetlen lehangoltság, ama kétségbeeséshez közel levő állapot, mely Zoltán egész lényén kifejezést nyert, bár titkolni igyekezett azt. Tanítványaink is vizgáztak és minket a haza utazástól már semmi sem választott el. Zoltán is kedvét találta a hazamenetelben s az előtt pár nappal erről beszélgettünk, az édes anyja örömet, testvérei öröndezését emlegette amaz első hazatérése alkalmából s most is hasonló örömeiket képzelte magának azonhozáadással, hogy most atyjának tetszését is megfogja nyerni. Es hazament. Egy boldog örömteljes otthont rajzolt képzelete elébe, ő e boldog örömteljes, zavartalan nyugalmu otthonban bejutott. Bejutott, de oh, mint megrömitővéit! . . .

Egy szép juniusi hajnal volt, akkor érkezett haza ő. . . Kápolna város lakói bizonynyal emlékeznek még, a mint villámgyorsan futotta be a juniusi nap sugaraival egy időben a hír Kápolna városát, hogy egy thologus, a a robogó vonat elébe feküdt és összegázoltatta magát.

Hallani is rémletes volt, hét még látni szemtől szemben, a mint a hordágyon összoronsolt tagokkal feküdt? En így láttam szegény Zoltánt. Az okos kék szemekről, a derült homlokról, melyen néha-néha, mint sötét felhő az égboltozaton futott át az elégtelenség fellege, többé nem vala felismerhető. Összegázolva, eléktele-nitve feküdt előttem egész alakja. Nem hittem szemeimnek, míg ruhái és közelebbi vizsgálat meg nem győzte a sajnós valóságról. Zoltán nem volt többé, odaköltözött, hol szenvedés nincs, vágyak nem gyötrik az embert. Szomorú valóság volt és az ok elrejtve vala az emberek előtt, mert senki sem képzelte, hogy mi lehet oka a jó, mindenki által kedvelt ifju halálának. Előttem némileg érthető volt, de nem egészen indokolt, míg Bertának egy hozzá intézett levelét nem olvastam. E levelet azon felsője zsebében találtam meg, melyet utóbbi napokban, ama végzetes pillanatban is viselt. Ide írom teljes tartalmát, nem lennék tán képes oly élet híven reprodukálni azt, hiszem, hogy e levél megmagyarázza szegény Zoltán halálát s egész alávalóságában állítja előnk a szörnyeteg Enyingit.

„Édes Zoltánom! — így hangzik Berta levele. — Írnom kell mielőtt haza jönnél, hogy — bár nem kelle-metes — tisztában légy a mi körülményeinkkel és tájékozhasd magad.

Többször akartam ezt tenni, de jó anyánk kért mindannyiszor, hogy kiméljelek téged. Most ő is beleegyezett, megírom tebát mindazokat, melyeket irántad való kiméletesség eddig elhallgattatott.

Azt tudod, hogy én még a mult év őszén férjhezmentem Tamási Lajos budváralji tanárhoz, ki mint emlékezhetel a nyáron nem egyszer tett látogatást házuknál. Az igaz, hogy nem éreztem iránta eleinte azt a véghetetlen szeretetet, mely, mint addig hívéim, azok között, kiket az Isten egymásnak rendelt, meg kell legyen. De tiszteltem és becsültem őt mindig s készséggel nyújtám kezem neki, midőn feleségül kért, tíz hónapja már együttlétünknek s én e tíz hónap minden órájában mind inkább inkább tanultam őt szeretni, mert oly sok szeretetet és gyöngédséget tanusit irántam, mely ellenállhatlan erővel vonz ő hozzá. Te sajnáltál jól tudom, midőn esküvőmről értesítélek, mert azt hívéid, csupán apánk parancsszavának engedek, az ő akaratát előtt hajlok meg. Részben ezt tevéim az igaz, de most ennek köszönhetem életem elhordozhatóságát s teljesen boldog volnék, ha atyám galádsága s szegény jó anyánk sorsa nem bántana.

Többé nem hozdozhatta jó anyánk, atyánk kinszásait s most ott nálunk vonta meg magát, itt siratja multját, itt kesereg a te jövőd felett. Oh van is mit siratni multjában, mert a mily nyugodtnak látszott az előttünk míg gyermekek valánk és a világ előtt mindvégig, ép oly kin

s szenvedésteljes vala, mint most már anyám elbeszéléséből tudom azt. Emlékszel? Anyánknak mindig valami kinem magyarázható, le nem írható fellege ilt a bánatnak arczán. E felleg lelke bánatának volt látható jele, mert ő mindig bántódott; e bánatra mindig szolgáltatott okot a világ által jó férjnek, szerető atyának tartott szörnyeteg, kit atyámnak nevezni továbbra megszűntem. Megszűntem! Avagy nevezhetem-e atyámnak az embert, ki téged édes Zoltán csaknem megtagadott, ki atyád s minden segély és támasz nélkül a világba lökött.

Oh mégis mint tudta a világ előtt játszani a jó atyát, nemcsak, de port hinteni a mi szemünkbe is, hogy szereti anyánkat! Lásd most már tudom, hogy egész élete tettetés vala. Anyánk mióta végleg szakított e szörnyeteggel elbeszélte viselt dolgait. Oh, de nem kellett elbeszélni, a véletlen eseménynek tett szemlélőjévé, a mi megfagyasztotta ereimben a vért s mégis erőssé tett, hogy leggaládabb tettének megátóljaja legyek.

En, mint tudod az őszön jöttem el hazulról, mint imádoztam Lajosom neje. Sokat aggódtam azután jó anyánk miatt, mert atyám a legutóbbi időben mieelőttünk is többször bántalmazta szeretett anyánkat. Egyszer: akkor, mikor a természet új életre kelt, mikor minden az életnek öröndezett, jó anyánknak anyyra meg lett rongálva egészsége, hogy ágyba kellett feküdnie. Mariska sirt, bár szigoruan meg vala tiltva neki ez, hogy azonnal siessek haza, mert anyánk súlyos beteg. En, Lajosom által kísértetve, a mint csak lehetett oly gyorsan mentem haza. Otthon betegen fekve találtam jó anyánkat s mit tőle halottam, az utáltá tette előttem az emert, kit eddig atyámnak nevezék. „Oh, mily jó édes gyermekem, — szolt — hogy hazajövéid, ugy-e most nem hagysz itt e szörnyeteg hatalmában. Amugy is teljesen fölösleges vagyok nemcsak, de utjában állok, nem akarom többé kitenni magam marczangoltatásának. Durvaságait mindeddig esendesen türtem, így követelte ezt a ti érdeketek, de most, mióta Róza ide jött, kiállhatatlanná lett s elhordozhatatlanná a szenvedés, mit még is minden nap türnök kellett. Tudd meg gyermekeim, most is durvaságai miatt vagyok élet és halál között, nem elég volt, hogy láttam Rózával szeretkezni, de midőn egy véletlen tanujává tett ocsmány tettének s kérdőre vontam egy józanabbnak látszó pillanatában, isteni és emberi törvények által egyaránt tiltott tettéért, mint vadállat rontott nekem a földre vért, lábával taposott s tán ott lehelem ki szenvedésteljes életem, ha Mariskám kiáltására, ki épen akkor lépett be a szobába, a cselédek be nem rohannak és meg nem szabadítanak a dühöngő szörnyetegnek hatalmából.”

(Vége köv.)

KÖZGAZDASÁG.

Egy kis vasuti élmény.

Társaim uti czéllját a Retyezátot választottam bevezető beszéd tárgyul, melynek hegyesportozatáról, csucsaival, völgyei, közet-, viztani kilátási s egyéb nagyszerű tulajdonairól oly megragadó képet tártak előm, hogy bizony kedvet kaptam magam is az ily érdekes kirándulás tani részvételére s hogy a — nagyon is magas — Retyezát hófedte ormáig érő elérhetetlen vágyamat lecsillapíthassam, jónak láttam a kis professort gimnáziumi szakoktató-suk irányára megintérsívolni. A kis tanár fiatalasága daczára egy pápaszemes és parókás német professor alaposágával — de nem egyuttal unalmasságával — előm tárta egész rendszerüket, melyből — mint mefontolásra méltó curiosiumot — a classisus nyelvre tett megjegyzését érdemesnek találok felemlíteni.

Elmondá ugyanis, hogy ők a latin és görög nyelvre ma már kevés súlyt fektetnek, — ezek helyett inkább a realis tárgyakat és élő nyelveket: francziát, angolt forci-rozzák, mert ezek a mellett, hogy ép oly elme-ölesítő, mint amazok, ma már az életben ugyszólván nélkülözhetlenek is s kiváló előnyre válnak bármily pályára lépőnek; mig a latin és görög nyelvre igen kevés pályán érezní szükségét, ott is inkább csak a maig fenntartott terminus technicusok megérthetése szempontjából. — A kis professor álláspontjának hosszadalmas indoklása után azon végeredményre jutott, hogy a latin és görög nyelvet csak a felső osztályokban s ott is a nem kötelező tárgyak sorába kellene felvenni, hogy így azok, kik annak életpályájukhoz mért szükségét érzik, egyszerű nyelvtan képében elsajátíthassák.

Nagyon érdekes lett volna, ha az utitársak között a professornak egy ellenlábassa akad, de úgy látszik, hogy a jelenvolt tudós társaság is beleálta már magát ezen újításba, vagyis kiélte már magát velem együtt a classisus nyelvek tudományából s miután azt tapasztalta, hogy így is meg lehetett élnie, hallgatással fejezte ki beleegyezését. — Mint a tanügy terén laicus én is teljesen osztoztam volna e bölcssek hallgatásában, ha a kis professor a magyar nyelv mellözésével nemzeti érzületemet szóra nem készíti, — de így kénytelen voltam őtet ezért még egyszer interpellálni, mire ő csakugyan tettetett szerénységgel azt felelé, hogy a magyar nyelvet is tanítják, de azt, nehéz kiejtésénél fogva a szászok nem képesek

elsajátítani. Vegye például ezt a mondatot: „Te tettetett te tettet e tettet te tettetett.” Erre nagyon természetesen általános hahotával fejezte ki a társaság tetszését — magam is megütköztem ezen rozszakarat-összeszedte dissonans mondat hallatára. — Szerencsémre azonban nekem is eszembe jutott egy ilyszerű német szójáték s refrain képen én is rávágtam, hogy hát a német! ? Ober aber über Oberammergan oder ober aber über Unterrammergan ge-gan ist das weis ich nicht“. A sebesen kiejtett mondat csakugyan konfusioiba ejté még a szászatyafiak hallszerveit is s nem levének elkészülve ily rögtönzött német zöngeményre, — akaratlanul is még nagyobb hahotára fakadtak.

Nekem ez elégtételül szolgálván, a kis tanárt ért revange felett még józün mosolygó tiszteletesenbe fordultam, hogy már most tőle halljak és tanuljak a nép-nevelés és nemzet-gazdasági állapotokról valamit — Egy hivatását teljesen átérező, hívéinek jólétét lelken hordozó ember és pap hangján szoltott hozzám s elmondá, hogy falujában kiváló gondot fordítanak a gyermekek elemi oktatására és vallásos nevelésére.

E végből náluk fiuk és leányok külön tanítók által vezetettnek, az iskolák nemcsak az elemi oktatáshoz kellő taneszközökkel vannak teljesen felszerelve, hanem ezenkívül még természettani, természetrajzi, gazdaszat, kertészet, méhészet és baromfitenyésztésbe vágó igen szép gyűjteményekkel is rendelkezik. Mindezek nemcsak elődje által kizárólag iskolai czélokra tett 2000 fti fuugatiojának 35 évi kamataiból szerezettek be s lehetővé tették az érettebb ifjuság vasárnapi oktatását is, a melyben, ha jól emlékszem, a fiuk 18. a leányok 16 éves korukig részt venni kötelesek.

Elmondá, hogy a vasárnapi oktatás meghonosítása kezdetben mily sok küzdelmébe került, főként mivel a nép örege-fiataltja többre becsülte a korcsmát az iskolánál és templomnál s csak is két lelkes tanító és a falu néhány értelmesebb polgárai vállaltak segélyének köszönheti hogy e kezdetben csak a legnagyobb szigorral kényszerített fiatalaság ma már önként szívesen vesz részt a vasár-napi oktatásban.

Nagy előmenetelére szolgált ezen ügynek azon körülmény is, hogy ő a vasárnapi iskolázásba a régi, iskolai tárgyak ismétlési rendszere mellé a gazdasági, kertészeti és házi ipar oktatását is a tanrend keretébe felvette, melyek elseje a nyári, utóbbi a tél időszakában a tanulók által igen szívesen gyakoroltatik. Ezenkívül még templomi és világi kedélyt és lelket nemesítő dalok is igen elő-mozdították a vasárnapi iskolák látogatottságát.

Ugy az iskolás gyermekek, valamint a felnöttek gazdaság és kertészeti oktatására egy igen alkalmas 3 holdas terület szolgált, hol rendszeren beosztott faiskolán kívül mindenféle jelesebb gyümölcsfaj törpe anyafákban képviselve van. Van itt azonkívül még vad és törpe alany-termelés, egy tábla nemes mályva, egy kis komlóvetény; egy kis tábla Prunus Mahaleb pipaszár és sápa-pálcák előállítására, egy tábla nemes bor- és csemageszölő faj-gyűjtemény, melyen egyuttal különböző szőlőművelési módok is tanítva lesznek; egy tábla nemes szőlőkötözésre durvább és finomabb fonásra alkalmas fűzes — s végül egy négy ablakos kis melegágy.

Ugyanezen kertben foglal helyet a méhes is, melyben a közönséges kaptárokon kívül Berlepsch-féle kaptárok is meg vannak már honosítva. — A kert az iskola tulajdonát képezi s a tanítók kötelesek abban rendes és vasárnapi iskolásokat a faiskolában levő mindenféle növények szaporítása, nevelése és ápolására begyakorolni.

A kert felügyeletére és a jövedelmek elszámolására egy bizottság van kinevezve, mely is minden év május hó 1-én, midőn a faeladások befejeződtek, beszámolni tartozik — midőn is az ügyes és szorgalmas tanulóknak jutalmak, a tanító uraknak pedig fáradozásaik jutalmául a kert tiszta jövedelmének 40%-ka adatik. Az így kezeli községi faiskola szakoktatási nagy előnyén kívül, a köz-ségre anyagilag is valódi áldást áraszt, — mert a belőle olcsó áron kikerült kitünő gyümölcsfajokkal ma már nem csak a gazdák kertjei, hanem a községi pusztái, határa is nagyobb részt már termőkkel be van iltetve, melyek után származandó jövedelemmel ők is a vürtenbergiek példájára a község adóinak törleszthetőségét remélik bizto-san elérhetni.

A község fának ápolását: nyésését, tisztogatását, talajának megmunkálását s a később megkívántató ifjítási munkákat mérsékelt napszámért a tanítók vezetése mellett a falu fiatalasága végezi, mig a hernyózást, cserebű-lyök s egyéb más káros rovarok pusztítását az iskolás gyermekek teljesítik, kik is edényekbe összegyűjtött rovarok mennyisége szerint az iskola pénztárából jutalmaztatnak.

A gyümölcsfák őrzését a falu néhány munkaképte-len örege teljesíti, kik is ezért kiszabott évi segélyben részesülnek. (Vége köv.)

Felelős szerkesztőség:

Dr. MAGYARI KÁROLY TÜRÖK BERTALAN.

Kiadó-tulajdonos WOKÁL JÁNOS.

A BETHLEN-KOLLÉGIUM-UTCÁBAN

3 szoba, konyha és fűskamara

SZEPTEMBER 25-TŐL

kiadó,

értekezhetni: BISZTRITSÁNY LAJOSNÁL.